

ALTAIÓ o *Altalló*, sovint reduït a **TAIÓ**. Nom repetit a moltes comarques, designant turons més o menys alts o prominents.

1) A l'alta Ribagorçana, entre Sopeira, Sant Orenç i Cornudella, damunt Aulet. Ja en un doc. de 979, on es delimita una rodalia entre la Noguera i l'Isàvena: «--- de Ysàvena usque in flumen Nocharia, de Montemesma Pilata usque in *Altaione*» Abadal, *Pall. i Rib.* 247, 416, límits que corresponen als de l'actual municipi de Cornudella: «des d'Altaió, o el Talló, d'Aulet fins a Monesma» ib. 42* [entenant el cim pelat immediat al NE. de Monesma]. Avui el que se sent més en aquells pobles és *lo Taió*: a Aulet (xix, 91, 12); *lo taló d'Aulet* a Ca del Nen de Cornudella (xviii, 170.14); *lo Ruquet* ['roquet, roquissar'] *del taió* Sopeira (xviii, 190.22); *Serrat del Taió* Oliva, *Cong. l. Cat.* 432; però recordo que un altre, a Sopeira, em digué «alló és Altaió».

2) Prop de Les Paüls: a Lliri (V. de Benasc) em definiren *el taió* com una pda., «pedazo de monte», de llur terme (xlvii, 48); separat del d'Aulet per uns 15 k. de vall i muntanyes. En una definició de termes de pasturatge, de l'any 1451, que lleigeix en el *Luce-ro* de Benasc: «del lugar de Danuy --- y de Castanesa y al cabo --- de la sierra de *Altayo*» (xlviii, 39).

3) Les Pletes d'altaió en te. d'Abella de la Conca (enq. d'En R. de la Torre, núm. 180).

4) L'*Altaió* serra entre Merli i Nocellas a l'alt Isàvena (xix, 37), però lluny al S. del (2) i més del (1).

5) *El Taión* o *Los Taións* en te. de Serradui (xix, 47), també lluny al SSO. de (1); en canvi pot ser al dors de *lo Taió* carena damunt St. Esteve del Mall (xix, 33).

Passant ara, en canvi, al cat. oriental:

6) *El Talló*, cim, també molt alt, però d'esquena convexa, a l'alta Garrotxa entre el Sitjar de Camprodon, Bolòs, Salarsa i la Vall del Bac: Sala Canadell i els seus amics, pron. *al taló* (1985) amb *l*; però, com a gent culta, llur testimoni (dilema *l/y*) no compta gaire.

7) *El Taió*, turó entre el poble de Castellví de Rosanes i el Castell de St. Jaume (Gelida) (1954).

8) Mas *Altaió* terme de Cerdanyola (Vallès), escrit *M. Altalló* en el S. xv; més tard n'era propietari Francesc *Altayó*.

9) Potser també hi podem unir la font d'*Altilló* [-i]o], quasi dalt de la llarga carena que va del gran Turp a Odèn (no lluny del coll de Cambrils (vaig passar-hi 1931). Més problemàtic que també vingui del mateix el cerdà *tilló* 'petit munt de pedres superposat a una roca com a senyal'; potser extret des de *Roc de Quertilló* (realment compost amb *quer?*, encreuat amb *qui(t)lló*), veg. *DECat*, s. v. *quilla*, vi, 953, n. 2.

En fi sembla que n'hi ha un en el gascó pirinenc, prop de l'alta Rbg.: *Taillon* gran pic de 3146 alt., dret al SO. de Gavarnia, a la ratlla d'Aragó.

Del conjunt crec que podem concloure, en síntesi, que es formaria, partint d'ALTUS, un derivat *ALTA-LIONE (o potser *ALTILIONE), amb primerenca assimilació *a-ez* > *a-a-*; i com a sinònim del substantiu *Alt* 'gros turó' (recordem els cims andorrans *Alt de la Ca-*

sa, Alt de Comapedrosa). És sabut que, en els mots on hi ha una altra lateral, la *l* es dissimila en *i*, no sols en el català cent. sinó en una àrea més ampla i laxa, almenys en toponímia, sovint fins al Nordoest pirinenc.

Acabem amb NPP, post-toponímics d'aquest NL. *Guillem de Altalon* a. 1173 (*Cart. de Poblet*, 182); Pere d'*Altelló*, enviat per Anfós el Magnànim a la seva muller i llocinenta, Na Maria, 1437 (*BABL* xiv, 335); «---el molí---, el monestir de Solsona el comprà--- a en Guerau d'*Altayló*» 1296 (Serra V., *BCEC* 1908, 167).

L'**ALTAR**, com a nom de prominències rocoses, no és més que un derivat d'*Alt*, sense relació ni comparació amb l'altar o ara religiosos: *l'altá*, rocassa a la vall urgellenca de Lavansa (xxxviii, 34.22); un altre a St. Joan Fumat (xxxvii, 176.10); Font de *l'altá* a Aós (xxxvii, 162.15). *Penya* (de l'*Altar* a Benigembla, al S. del poble, prop de la r. de Tàrbena (xxxiv, 165.12, '34x'43); Coll de *l'altá* a Portell (Mlla., xxviii, 69). En efecte es dona sovint el cas que s'apliqui a un coll de muntanya (al·ludint a l'ampit final del camí que hi puja per passar-hi: Coll dels *altás* entre Sta. Susanna i el terme de Pineda. D'aquí que *Els Altars* coincideixi amb el trifini entre Mont-ros, Llessui i la Torre de Cabdella (xxxvii, 132.20).

25 *Alta-riba*. 1) Vell mas alodial o llogaret, d'Osona, entre St. Martí de Riudeperes i St. Julià de Vilatorra, prop del torrent de la Noguera o del Quer. En fou originari En «Vermell d'*Altarriba*» a. 1176 (CCandi, *Mi. Hi. Cat.* II, 456); CCandi i Reig Vilardell (*Col. Mon. Cat.* II, 244-50) en publiquen petites monografies; car a la Cúria Fumada de Vic se'n conservava un Capbreu, i EHinojosa n'extreu un reconeixement de domini del mas de Planes: «--- vobis dicto Brdo. Guillelmo de *Altarriba* ---» a. 1443 (*Reg. Señ.*, p. 246).

Altres: 2) «lo Mas d'*Alta-Riba*, de la pquia. de Labells» (=La Baells, Bgd.), 1359, *CoDoACA* XII, 71.3); 3) «Loch d'*Alta-Riba*» te. d'Estaràs o La Manresana, 1359 (ib. p. 53); GGC (Segarra), 326; pron. *Altáriba* a Freixenet, 1920. Potser és a aquest que pertany *Alta-riba* d'un doc. de 1079 (o be al 2?) on s'esmenta junt amb Brufaganyes (Arx. Solsona).

Notable ordre dels mots, *alta* + *riba*, amb l'adj. davant: s'explica per l'èmfasi ponderatiu de l'expressió ('ribast alt de veres'); car ja quedà així estereotipat des del llatí vulgar: fr. *Haute-rive*, també oc. *Autariba* i a Renània ja ho trobem molt documentat des dels temps imperials: d'on, avui, *Altrip*, població esq. del Rin, en avall de Speier, prop de l'aiguabarreig amb el Neckar (Weisgerber, *Rhen. Germ-Celt.* 342, 345, 346). *Alta-ribes* cogn. o malnom d'un propietari de Sallagosa (xxiii, 3.20).

Altelles p. de Pierola: *Altelas* 1076 (*Cart. St. Cugat* II, 350).

L'**Alter** freqüent en el P. Val., i probablement herència mossàrab: senyals partides a Xirivella, Real de Montroi i Alcanalí (xxx, 134.4, 157.20; xxxiv, 132.4). Deriv. *Alteró* a Benigànim, GGRV II, 34; com que el que jo vaig oir-hi és *l'altexó*, crec que es partí de la forma mossàr. **l'alteyró* i que, amalgamant-se *yr*, en resultà sigmatisme (fenomen comparable als fets riba-